

Gnoza a gnostycyzm - próba definicji

"Na Międzynarodowym Kongresie poświęconym genezie gnozy i gnostycyzmu, który odbył się w kwietniu 1966 r. w Messynie (Italia), specjalnie wyłoniona komisja, złożona z 7 wybitnych znawców problemu, opracowała pojęciowe i terminologiczne *Propozycje* dotyczące tematu, którym zajmował się kongres. W kwestii definicji gnozy i gnostycyzmu czytamy tam, co następuje:

Aby uniknąć niesprecyzowanego posługiwania się wyrażeniami *gnoza* i *gnostycyzm*, leży, jak się zdaje, w interesie wszystkich, by stosując jednocześnie metodę historyczną i typologiczną zachować pewien określony stan rzeczy: Istnieje (między nami) powszechna zgoda co do tego, żeby terminem „

gnostycyzm

” nazywać określoną grupę systemów z II wieku po Chr. Natomiast w przeciwieństwie do niego przez „gnozę” rozumiałoby się „wiedzę o boskich tajemnicach, zastrzeżoną dla pewnej elity [...]”.

Typ gnozy, o który chodzi w gnostycyzmie, podlega następującym warunkom ontologicznym, teologicznym i antropologicznym: Nie każda gnoza jest gnostycyzmem, lecz jedynie ta, która w tym kontekście zawiera wyobrażenie identyczności natury boskości z (boską) iskrą (w duszy ludzkiej), która ma zostać ponownie ożywiona i przywrócona do dawnego stanu [...]

Le Origini delio Gnosticismo. Colloquio di Messina 13-18 Aprile 1966, Leiden 1967, s. XX-XXXII

Termin „**gnoza**” (gr. *gnosis*) oznacza poznanie (wiedzę). W tym przypadku jednak chodzi o poznanie transracjonalne — wychodzące więc poza *ratio*

i intelekt — choć nie irracjonalne, gdyż nie rezygnuje z formułowania swych wyników w języku idei i pojęć abstrakcyjnych. Poznanie gnostyczne jest bezpośrednim wewnętrznym

Gnoza i gnostycyzm

Napisany przez Administrator
25 marca 2012

doświadczeniem — niedostępnej — poznaniu empiryczne-racjonalnemu — duchowej rzeczywistości, duchowego — aspektu człowieka, kosmosu i Bóstwa; jako takie jest ono — w pierwszej — kolejności — poznaniem epoptycznym, czyli oglądowym (*epoptia* = ogląd). Ogląd ten umożliwiają gnostykowi — ożywione w — toku wspomnianych treningów ćwiczeniowe-medytacyjnych — organy zmysłów — wewnętrznych, składających się na znany z indyjskiej jogi system — tzw. czakramów. W formułowaniu wyników swego wysiłku poznawczego gnostyk sięga — także do języka mitów swej religii i kultury, często nadając im specyficzne znaczenie.

Poznanie-doświadczenie — gnostyczne otrzymuje człowiek w formie objawienia (spontanicznie, kiedy — inicjatywa zdaje się wychodzić od Bóstwa lub jakiejś innej istoty duchowej) — wtedy jest to poznanie apokaliptyczne (*apokalypsis* = objawienie) — lub oświecenia czy wtajemniczenia, kiedy to człowiek — zdaje się sam inicjować proces samoprzemiany już to na poziomie swej jaźni — („wyższego ja”), już to na mocy decyzji swego *ego*. — Ten proces samoprzemiany — w toku owych „treningów” psychomoralnych — ćwiczeń i medytacji — ma uczynić zeń właściwy „instrument — poznawczy” i umożliwić mu uzyskanie objawienia.

Tak — pojęta **gnoza** obejmowałaby także mistykę i magię jako „gnozy — niezamierzone”. Intencją mistyka bowiem nie jest poznanie Boga, lecz — utożsamienie się z nim lub upodobnienie się do niego, a z kolei mag — wprawdzie opiera się na gnozie, ale traktuje ją jedynie instrumentalnie, — gdyż jego celem jest podporządkowanie siebie Bogu (magia biała) albo — podporządkowanie Boga czy innych istot duchowych — sobie (magia czarna).

Gnoza więc — by sprecyzować „definicję messyńską” — jest poznaniem — „boskich tajemnic” (tzn. tych obszarów bytu, które nie są dostępne — poznaniu empiryczno-racjonalnemu), „zastrzeżonym dla pewnej elity” — tylko w tym znaczeniu, że — z natury rzeczy — posiadać je mogą wyłącznie — ludzie odpowiednio doń przygotowani (jest to więc kryterium „zdolności i wysiłku”, a nie arbitralnego czy elitystycznego monopolu).

Ostatecznie — więc — radykalnie trawestując definicję gnozy, daną przez wybitnego — jej badacza, Gillesa Quispela („Gnoza jest mitycznym wyrazem doświadczenia — samego siebie”, w: *Gnoza*, — Warszawa 1988, s. 76) — gnozą będziemy nazywali transracjonalne poznawcze doświadczenie przez człowieka siebie (czyli swej jaźni), a — poprzez nią świata materialnego, świata duszy i świata ducha.”

Gnostycyzm

"Gdybyśmy więc mieli opisać gnostycyzm przez wymienienie jego kwintesencjonalnych cech, to musielibyśmy powiedzieć, że do tych cech należą:

- 1. W teologii — radykalny transcendentyzm, tj. przeciwstawienie Boga i świata duchowego (*pleroma*) nieświadomemu lub zbuntowanemu demiurgowi (Stwórcy — Jahwe), jego archontom i światu materialnemu.
- 2. W kosmologii — antykosmizm (wrogość wobec świata demiurga jako więzienia).
- 3. W antropologii — dualizm człowieka i świata, triadyczna koncepcja człowieka (człowiek składa się z ciała, duszy i ducha — *soma, psyche i pneuma*) i opierający się na niej ezoteryzm (istnienie poznania dostępnego ludziom szczególnie do niego uzdolnionym i w tym sensie „wybranym”).
- 4. W eschatologii — postulat wyzwolenia człowieka spod władzy demiurga i archontów (tj. spod władzy losu — *heimarmene*), czyli z tego świata, właśnie przez gnozę, wtajemniczenie.
- 5. W etyce — postawa skrajnie ascetyczna (lub — rzadko — skrajnie libertyńska, tzn. odrzucająca wszelkie prawa moralne).
- 6. W aspekcie społecznym — indywidualizm i pluralizm (w chrześcijaństwie ideał Kościoła policentrycznego — składającego się z wielu ośrodków charyzmatycznych)."

Źródło: Jerzy Prokopiuk, Gnoza i gnostycyzm, cz. I (www.gnosis.art.pl)

Gnostycyzm wg dr Stephana A. Hoellera

[dr Stephan A. Hoeller](#) badacz gnozy i psychologii jungowskiej, biskup kościoła Ecclesia Gnostica, w książce "Gnosticism. New Light on the Ancient Tradition of Inner Knowing" proponuje następujące podsumowanie tego, czym jest gnostycyzm (oczywiście nie należy tego traktować jako dogmatów, czy doktryny w religijnym, konwencjonalnym sensie, a raczej jako wspólnych cech jakie wpisują się w istniejącą po dziś dzień, nieprzerwaną i wielowiekową tradycję gnostyczną):

1. Istnieje pierwotna, transcendentna duchowa Jednia z której wyemanowała cała różnorodność bytów.

Gnoza i gnostycyzm

Napisany przez Administrator
25 marca 2012

2. Zamanifestowany świat materii i umysłu nie został jednak stworzony przez tę pierwotną duchową Jednię, lecz przez niższe duchowe byty posiadające stwórczą moc.

3. Jednym z celów tych stwórców była wieczna separacja ludzkich istnień od Jedni (Boga).

4. Ludzka istota jest złożona: jej zewnętrzny aspekt to dzieło niższych stwórców, podczas gdy wewnętrzny to upadła iskra pochodząca z Boskiej Jedni.

5. Iskry pochodzące z tej transcendentnej świętości uśpione są w materialnym i umysłowym więzieniu, a ich samoświadomość jest ogłupiana przez siły materii i umysłu.

6. Uśpione iskry nie zostały porzucone przez Jednię; przeciwnie, z Jedni wypływa stały wysiłek zmierzający do ich przebudzenia i wyzwolenia.

7. Przebudzenie wewnętrznej, boskiej substancji w ludziach przychodzi przez zbawiającą wiedzę, zwaną "gnozą".

8. Gnoza nie przychodzi poprzez wiarę lub przez czynienie cnotliwych uczynków, czy też podporządkowywanie się przykazaniom; one, w najlepszym razie, mogą jedynie służyć pomocą w przygotowaniu do wyzwalającej wiedzy.

9. Pomędzy tymi pomocami, szczególny zaszczyt i znaczenie należy do żeńskiej emanacji Jedni, Sofii (Mądrości). Była ona zaangażowana w kreację świata i od tego czasu pozostaje przewodnikiem osieroconych ludzkich dzieci.

10. Od najdawniejszych czasów, wysłani byli z Jedni posłańcy Światła, aby przyczynić się do postępu gnozy w ludzkich duszach.

11. Największym z tych posłańców w naszym historycznym i geograficznym matriksie był zstępujący Logos zmanifestowany w Jezusie Chrystusie.

12. Jezus wykonał podwójne posłannictwo: był nauczycielem, przekazującym instrukcję będącą drogą gnozy i był też hierofantą (kapłanem), wprowadzającym w misteria.

13. Misteria wprowadzone przez Jezusa (które znane są też jako sakramenty) są mocnymi pomocami prowadzącymi do gnozy i były powierzone jego apostołom i ich następcom.

14. Przez duchową praktykę misteriów (sakramentów) i nieugięte, bezkompromisowe dążenie do gnozy, ludzie mogą pewnie kroczyć w stronę wyzwolenia od ograniczeń, materialnych i innych. Ostatecznym celem tego procesu wyzwolenia jest osiągnięcie zbawiającej wiedzy, a przez nią, wolność od cielesnej egzystencji i powrót do Jedni.

Pierwsze 10. punktów jest podstawą światopoglądu gnostycyzmu, również nie-chrześcijańskiego, pozostałe cztery punkty odnoszą się do gnozy chrześcijańskiej. Każdy gnostyk zgodzi się w ogólności co do powyższych sformułowań, chociaż może je rozumieć, czy opisywać na swój prywatny sposób - dosłownie, psychologicznie, filozoficznie lub jakkolwiek inaczej.

- [Biblioteka z Nag Hammadi](#)
- [Gnoza i gnostycyzm - Świat demiurga i archontów](#)
- [Gnoza i gnostycyzm - Chrystus Zbawiciel](#)
- [Gnoza i gnostycyzm - Kosmos i los człowieka](#)
- [System-Matrix i Umysł](#)
- [Renesans gnozy w nauce i humanistyce współczesnej](#)
- [Gnostycyzm i religie wschodu](#)
- [Gnoza a wiara](#)
- [Tajemne Słowa](#)
- [Nieznany Ojciec i zły demiurg](#)
- [Gnostica Verita](#)
- [Neognostyczna mistyka kursu cudów](#)

Gnoza i gnostycyzm

Napisany przez Administrator
25 marca 2012

- [Ewangelia Tomasza](#)
- [Wypowiedź o Zmartwychwstaniu. List do Rheginosa.](#)
- [Hymn o Perle](#)
- [Hipostaza Archontów](#)
- [Ewangelia Marii Magdaleny](#)

Syn Boga - pl

Objawienie gnostycznej mądrości (Różokrzyż)

Gnosis - Philip Gardiner

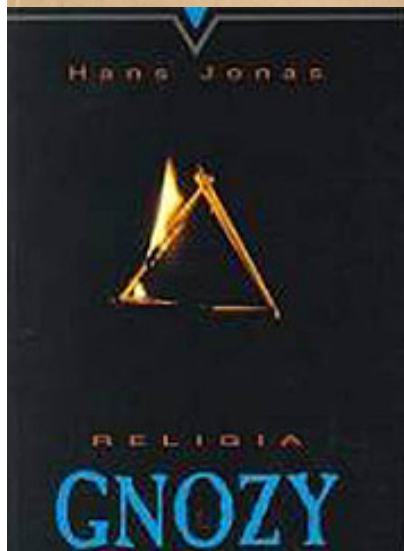
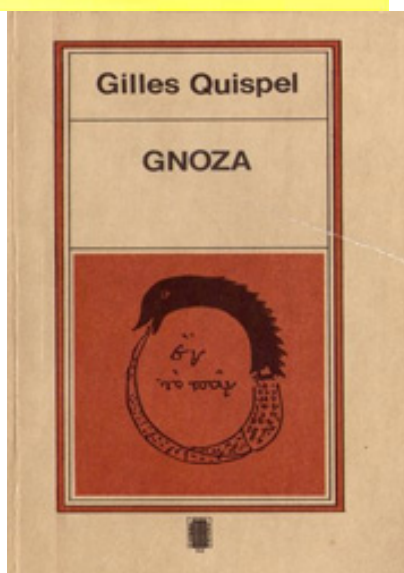
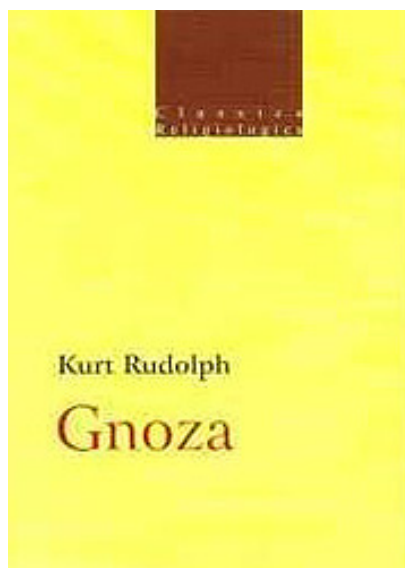
Gnosis - The Unknown Jesus Documentary

Odkrycie z Nag Hammadi (en)

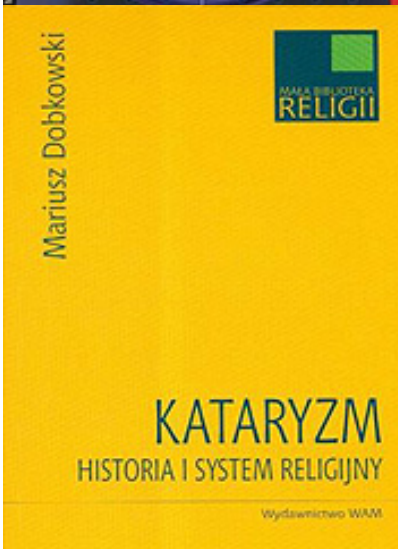
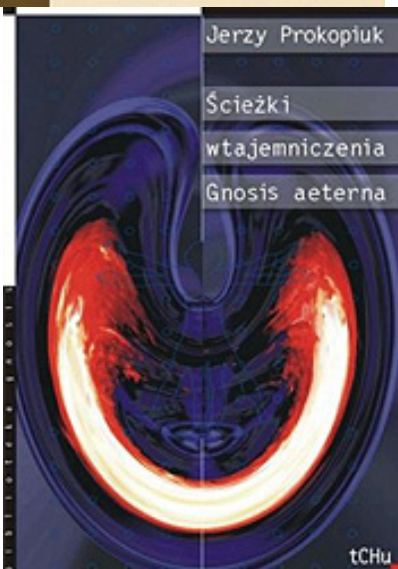
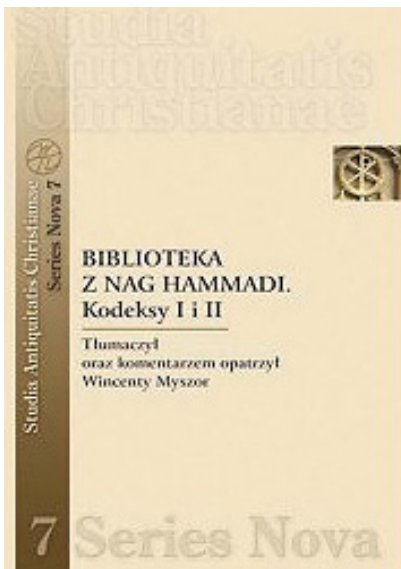

Gnoza i gnostycyzm

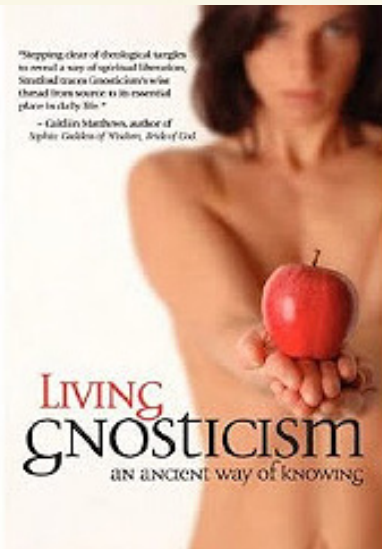
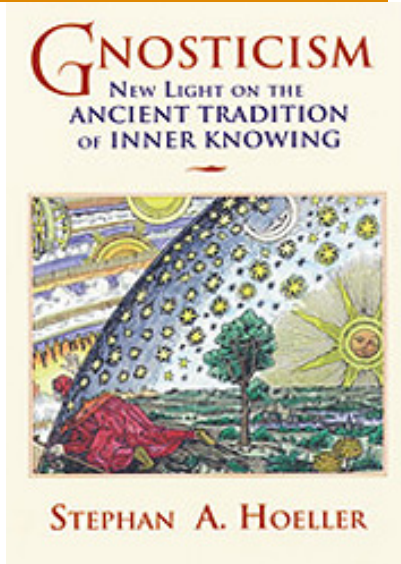
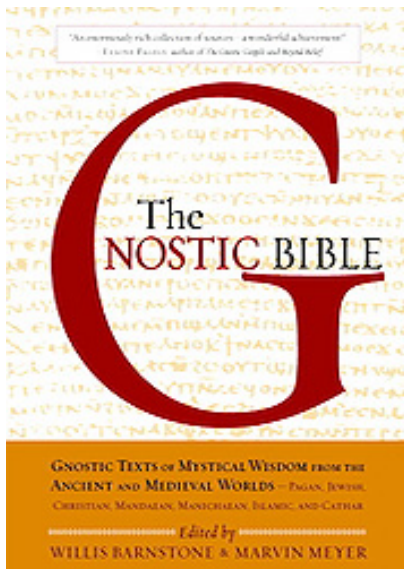
Napisany przez Administrator
25 marca 2012

"Gnoza i Gnostycyzm" Hans Jonas, Wydawnictwo PWN, Warszawa, 1988

"Kataryzm - historia i system religijny" Mariusz Dobkowski, Wydawnictwo WAM, Kraków, 2007, 208 s.

"The Gnostic Bible", W. Barnstone & M. Meyer, New York, New Library of Theosophy, 1996, 2004, 2006, 2009, 2011, 2012
[Gnosticism, Gnostycyzm, Kemitandjanskie i Gnozyzmie](#)